

**AKTIIVISEN KANSALAISEN JA VAIKUTTAVAN
SOSIAALITYÖN POLIITTISET RATIONALITEETIT JA
HALLINNAN TEKNOLOGIAT UUDISTUVISSA
AIKUISSOSIAALITYÖN PALVELUISSA**

Hallinnan analyysi aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön TIEKARTTA 2030 -
tulevaisuus selvityksestä

Ilona Nurminen
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Ilona Nurminen	
Työn nimi Aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön poliittiset rationaliteetit ja hallinnan teknologiat uudistuvissa aikuissosiaalityön palveluissa. Hallinnan analyysi aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvityksestä.	
Oppiaine Valtio-oppi	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 33
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä kandidaatintutkielma tarkastelee aikuissosiaalityön Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvityksessä ja laajemmin myös uudistuvissa sosiaalityön palveluissa esiintyviä poliittisia rationaliteetteja ja niihin sisältyviä teknologioita Michel Foucault'n hallinnan analytiikkaan pohjautuvalla teorialähtöisellä sisällönanalyysillä. Laajasta aineistosta valikoitui tarkasteluun kaksi itse määrittämäni – aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön – poliittista rationaliteettia.</p> <p>Tutkielmaani inspiroi sosiaalityön rooli yhteiskunnallisena toimijana ja vallankäyttäjänä: ammattieettisesti sosiaalityöntekijöiden ydintehtävänä on huolehtia heikoimmassa asemassa olevista ja heidän yhteiskunnallisten osallistumismahdollisuuksiensa edistämisestä, mutta samaan aikaan sen toimintakehikkoa määrittävät yhteiskunnassa vallitsevat taloudelliset-politiittiset valtasuhteet ja trendit, sekä muiden viranomaistoimijoiden lähtökohdiltaan erilaiset toimintatavat, jotka toisinaan saattavat olla ristiriidassa sosiaalityön omien arvojen kanssa.</p> <p>Uudistuvia sosiaalityön palveluita kuvataan usein esimerkiksi ”asiakasosallisuuden”, ”aktiivisuuden”, ”kumppanuuden” ja ”vaikuttavuuden” käsitteillä, jotka erityisesti asiantuntija- ja viranomaiskielessä on asetettu uudenaikaisiksi palvelutoimintaa läpäiseviksi kantaviksi periaatteiksi. Kriittistä hallinnan analyysia soveltaen tarkoitukseni on tarkastella edellä mainittujen – poliittisten rationaliteettien – taustalla vaikuttavia motiiveja, poliittisen hallinnan mekanismeja ja yhteiskunnallisia jännitteitä myös sosiaalityön omaan tutkimuskirjallisuuteen peilaten.</p> <p>Tutkimuskysymykseni kulminoituu pohdintaan sosiaalityöstä yhteiskunnallisena toimijana ja vallankäyttäjänä: näyttäytykö se ainoastaan poliittisen hallinnan välineenä, vai onko sillä todellista valtaa määrittellä omat päämääränsä ja tavoitteensa omista lähtökohdistaan käsin?</p>	
Asiasanat Aikuissosiaalityö, hallintamentaliteetti, julkinen sektori, poliittinen hallinta, osallistaminen	

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto
Muita tietoja

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA POLIITTINEN KONTEKSTI	7
2.1 Hallinnan analytiikka	7
2.2 Uuden hallinnan eetos ja julkinen sektori	8
2.3 Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä	9
2.3.1 Sosiaalityö ja hallinta	10
3. TUTKIMUSAINIESTON JA ANALYYSITAVAN ESITTELY	11
3.1 Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvitys	11
3.2 Hallinnan rationaliteetit ja teknologiat	12
4. AKTIIVISEN KANSALAISEN RATIONALITEETTI	14
4.1 Osallistaminen ja aktivointi hallinnan teknologiana	14
4.2 Yksilön valtaistaminen, itsetäyttymys ja valinnan mahdollisuus hallinnan teknologiana	17
5. VAIKUTTAVAN SOSIAALITYÖN RATIONALITEETTI	21
5.1 Menetelmällisesti vaikuttava sosiaalityö: vaikuttavuuden mittarit ja tiedontuotannon teknologiat	21
5.2 Yhteiskunnallisesti vaikuttava sosiaalityö: sosiaalityön politisoituminen	24
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	27
LÄHDELUETTELO	29
TUTKIMUSAINIESTO	29
KIRJALLISUUS	29
ELEKTRONISET LÄHTEET	33
MUUT LÄHTEET	33

1. JOHDANTO

Sosiaalihuolto ja siihen liittyvä palvelujärjestelmä ovat keskeinen osa ihmisten hyvinvoinnin ja perusoikeuksien toteutumista. Julkisen vallan on huolehdittava väestönsä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, jonka pääasiallista vastuuta kantavat vielä toistaiseksi kunnat. 2000-luvun Suomessa säästövaateet ja kuntien huono taloustilanne ovat kuitenkin pakottaneet uudistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakennetta ja sisältöä, minkä lisäksi markkinalogiikan reformeihin ja kansalaisten, sekä muiden hallinnon ulkopuolisten toimijoiden osallistamiseen perustuva uudenlainen hallinta on muovannut julkishallinnon periaatteita perustavanlaatuisesti. (Nousiainen & Kulovaara 2016). Kyse on myös laajemmasta yhteiskunnallisesta kontekstista, jossa keskustelu hyvinvointivaltioon liittyvistä tulevaisuuden kehityslinjoista on poliittisesti eriytyneempää kuin ennen vuosituhaten alkua. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on ollut ajankohtainen aina 2000-luvulta asti, joskin se on kaatunut juuri poliittisiin erimielisyyksiin sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitusta ja järjestämisvastuuta koskevissa kysymyksissä. Marinin hallituksen sote-uudistuksen lainsäädäntö tätä tutkimusta kirjoittaessa on hyväksytty ja sen on tarkoitus astua voimaan vaiheittain hallituskauden loppuun vuoteen 2023 mennessä. Sote-uudistuksen myötä myös sosiaalihuolto tulee uudistumaan. Tutkimukseni tarkastelee sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 tuottamaa aikuissosiaalityön Tiekartta 2030-tulevaisuus selvitystä, jossa määritetään aikuissosiaalityön tulevaisuuden tärkeimmät visiot ja linjaukset, sekä perusta sosiaalihuollon valtakunnalliselle kehittämisohjelmalle.

Tutkielmaani inspiroi erityisesti sosiaalityön rooli yhteiskunnallisena toimijana ja vallankäyttäjänä: sen ammattieettinen tehtävä on huolehtia heikoimmassa asemassa olevien, syrjittyjen ja puolustuskyvyttömiä yhteiskunnallisen aseman turvaamisesta ja heidän osallistumismahdollisuuksiensa edistämisestä. Yhtäältä sen toimintaa määrittävät yhteiskunnassa vallitsevat, tietyt reunaehdot määrittävät taloudellis-poliittiset valtasuhteet, jotka toisinaan saattavat olla ristiriidassa sosiaalityön ammattietiikan kanssa. Sosiaalityön vahva viesti on ollut, ettei se ammatillisena instituutiona saisi olla riippuvainen poliittisista suuntauksista tai politiikan hengestä yleisesti, vaan sen tulisi määrittää yhteiskunnallinen päämääränsä omista lähtökohdistaan käsin. (Kananoja 2017). Kuitenkin erityisesti 2010-luvulla sosiaalityön käytännön ja tutkimuksen piirissä on herännyt huoli siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta ja yhdistymispyrkimyksiä toteutetaan terveyden ja talouden ehdoilla, jolloin sosiaaliset kysymykset ovat vaarassa jäädä varjoon (Haverinen, Kuronen & Pösö 2014, 11). Sosiaalityö onkin – jos ei läpi moninaisen historiansa – niin ainakin kuluvan vuosituhaten aikana saanut osakseen kriittistä

huomiota liittyen sen palveluiden oikea-aikaiseen saatavuuteen, laatuun ja resurssien riittävyyteen. Hallinnoinnin, johtamisen ja palveluiden tuottamisen tavat ovat herättäneet kysymyksen sosiaalityön sisällöstä, tehtävästä ja toteuttamistavoista – minkälaisilla periaatteilla sosiaalihuoltoa kehitetään?

Sosiaalityö on pyrkinyt vastamaan sekä yhteiskunnassa vallitseviin rakenteellisiin pahoinvoinnin ilmentymiin, sekä omiin haasteisiinsa uuden menetelmällisyyden turvin. Tiekartta 2030 - tulevaisuus selvityksessä puhutaan osallistavasta ja vaikuttavasta sosiaalityöstä, jotka molemmat lupaavat kokonaisvaltaisempaa yhteiskunnallista osallisuutta, hyvinvoinnin ja merkityksellisyyden lisääntymistä, keskinäistä kumppanuutta, valinnanvapautta ja toisaalta myös sosiaalityön asiantuntijuuden, roolin ja menetelmien uudenlaista paikantumista. Käsitteisiin liittyy kuitenkin jännitteitä: osallistaminen, erilaisten politiikkakokeilujen seurauksena, on nähty lähinnä heikoimmassa asemassa olevien aktivoimisena ja valtaistamisena esimerkiksi työnteon kannustavuuden lisäämiseksi (ks. esim. Julkunen 2006, 166–167; Haverinen, Kuronen & Pösö 2014) ja vaikuttavuuteen liittyy sen sijaan laajemmin julkisen sektorin toimintakulttuurin muutos, jossa tehokkuusajattelu edustaa uudenlaista palveluiden järjestämisen perustaa. Kriittisimmän tulkinnan mukaan osallistamisen, aktivoimisen, kumppanuuden ja vaikuttavuuden kaltaisissa toimintamalleissa on kyse poliittisesta hallinnasta, jossa myös sosiaalityön asiakkaan toimijuus ja tarpeet määritellään yhteiskunnan päämääristä käsin. Tässä tutkielmassa ”osallistamisen”, ”aktiivisuuden”, ”kumppanuuden” ja ”vaikuttavuuden” kaltaiset eetokset käsitetään poliittisiksi rationaliteeteiksi, jotka kuvaavat sosiaalityön vallanharjoittamiseen perustuvaa tiedollista ja moraalista perustaa.

Sosiaalipalveluiden uudistamisen ollessa ajankohtaista, koen tarpeelliseksi tarkastella aineistosta esiin nousevien poliittisten rationaliteettien – aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön – taustalla vaikuttavia jännitteitä ja motiiveja sekä sitä, minkälaisena vallankäyttäjänä ja yhteiskunnallisena toimijana sosiaalityö profiloituu Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvityksen perusteella. Poliittisten rationaliteettien ja teknologioiden tutkimus linkittyy osaksi hallinnan analyysiä, joka mahdollistaa vallan monialaisen tarkastelun. Siinä kiinnitetään huomiota erityisesti asiantuntijuuteen ja niihin auktoriteetin kaltaisiin toimijoihin kuten sosiaalityöntekijöihin, joilla on erityistietoa yksilöistä ja kollektiiveista, sekä mahdollisuudet säädellä ja puuttua yksilöiden käyttäytymiseen (Miller & Rose 2010).

Hallinnan analyysi sosiaalipolitiikan ja erityisesti sosiaalityön kontekstissa on mielekästä, sillä auktoriteettiin perustuvilla asiantuntijoilla on valta normittaa niitä kansalaisuuteen liittyviä moraalisia

päämääriä, joihin esimerkiksi sosiaalityön asiakkaiden – usein heikoimmassa asemassa olevien – halutaan sitoutuvan. Hallinnan analytiikka mahdollistaa sellaisen vallan ja politiikan analyysin, joka ei paikallistu valtioon vaan niihin hallinnan kannalta tärkeisiin toimijoihin, jotka pyrkivät eri tavoin säätelemään yksilöiden elämää ja käyttäytymistä. Poliittisen vallan tutkimuksella, joka ei paikannu valtioon on monia etuja: tällöin kieltäydytään pelkistämästä poliittista valtaa toiminnaksi, jota harjoittaisi ainoastaan suhteellisen yhtenäiseksi ymmärretty valtio. (Miller & Rose 2010, 23–24). Hallinnan käsite mitätöi eron henkilökohtaisen, taloudellisen ja poliittisen välillä, sekä pyrkii paljastamaan niitä hallinnan mekanismeja, jotka vaikuttavat tapamme ajatella esimerkiksi hyvinvoinnista, hyvästä elämästä, osallisuudesta tai merkityksellisyydestä.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA POLIITTINEN KONTEKSTI

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja poliittisen kontekstin. Ensimmäisenä taustoitan tutkielman teoreettista pohjaa esittelemällä lyhyesti Michel Foucault'n valta-analytiikkaan pohjautuvaa hallinnan teoriaa. Sen jälkeen jatkan tutkimuksen poliittiseen kontekstiin eli uuden hallinnan käsitteeseen, joka tutkimuksessani jäsentää sitä yhteiskunnallista aikakautta ja julkisen sektorin toimintakulttuuria, johon sosiaalityö 2000-luvulla paikantuu. Lopuksi esitän muutamia määritelmiä sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä. Esitän myös perusteluita sille, miksi juuri hallinnan teoria soveltuu sosiaalityön tutkimukseen.

2.1 Hallinnan analytiikka

Politiikan tutkimuksessa on perinteisesti suosittu ajatusta, jonka mukaan valta on hierarkkista ja territoriaalista, eli on keskittynyt maantieteellisten rajojen sisällä valtiolle tai muulle instituutiolle, jolla on vallankäytön suvereniteetti. Valta näyttäytyy siten ihmisen, yhteisön tai instituution mahdollisuutena vaikuttaa johonkin toiseen – näin ollen se on myös aina jossain määrin negatiivista, sillä se heikentää vallankäytön kohteena olevan toimintamahdollisuuksia (Kaisto & Pyykkönen 2010; Dean 2010, 30). Foucault'laisen valta-analytiikan mukaan vallan ajatellaan pirstaloituneen kaikkialle inhimillisen toiminnan alueille. Se ilmenee erilaisten subjektien välisenä suhteena, jossa hallintavalta johdonmukaisesti ja laskelmoidusti rakentaa ja muovaa osapuoliaan vääjäämättä – oli kyse yksilöstä, yhteisöstä tai yhteiskunnasta – kulloinkin tärkeiksi määritettyjen päämäärien ja lopputulosten saavuttamiseksi. Näin ollen valta tuottaa myös käytännön subjektia, mikä koostuu ulkoisen vallankäytön ja yksilön itsehallinnan yhteisvaikutuksesta. (Kaisto & Pyykkönen 2010, 11–12). Hallinnan analytiikassa kiinnostavaa ei niinkään ole se, kuka valtaa harjoittaa tai kuka sille on alisteinen, vaan pikemminkin miten valta toimii, millaisia subjekteja, suhteita, käytäntöjä ja pyrkimyksiä se luo ja tekee mahdolliseksi (Helén 2010, 29).

Vapauden ja individualismin eetos on etenkin 1900-luvulla muovannut perustavanlaatuisesti käsitystä siitä, kuinka kansalaisia tulisi hallita (Rose 1999). Toisaalta valtiovallan tuli pidättäytyä puuttumasta yhteiskunnan luonnollisiin prosesseihin ja taata jäsentensä turvallisuus, mutta laajenevan teollisuuskapitalismin myötä sosiaaliset kysymykset – kuten köyhyys ja kansanterveysongelmat – tulivat osaksi liberaalia hallintaa. Sosiaalisten kysymysten ymmärtäminen hallinnan kautta on synnyttänyt tilanteen, jossa yksilöiden ja yhteisöjen elämän, olemassaolon ja kokemuksen peruselementit ovat poliittisen kiistelyn kohteita, joita voidaan ratkoa moninaisilla hallinnan

strategioilla, sekä tiedon ja asiantuntijuuden erilaisilla ilmentymillä. Ihmisistä pyritään tekemään erikseen vapaita, itseohjautuvia ja vastuullisia toimijoita, eli normaalistamaan ja yhdenmukaistamaan hallinnan pyrkimyksiin sopiviksi. Yksi hallinnan analytiikan suurimmista oivalluksista onkin se, kuinka yhä suurempi pyrkimys vapauteen kietookin itseasiassa uudenlaisen hallinnan piiriin, jossa itseohjautuvuuden ja vastuullisen toimijuuden vaatimus edellyttää entistä enemmän jopa holhoavia ja kurinpidollisia toimia. (Rose 1999). Kärjistäen ajateltuna vapaimpia ovat ne yksilöt, joilla itsensä muovaamisen käytännöt ovat jo hallussaan. Hallinnan analytiikasta sosiaalipolitiikan kontekstissa hedelmällisen tutkimuskohteen tekeekin se, kuinka hallintavalta kohtelee yksilöitä, jotka poikkeavat normista, eivätkä toimi kuten heidän edellytetään toimivan. Koko hallintamentaliteetin olemassaolo konkretisoituu sosiaalityössä, jossa työskennellään usein heikoimmassa asemassa olevien ja yhteiskunnan marginaalin hyväksi.

2.2 Uuden hallinnan eetos ja julkinen sektori

Hallinnan käsite voidaan nähdä myös ilmauksena valtion uudelleenorganisoinnista tavalla, jolla se voi säilyttää toimintakykynsä kollektiivisten intressien toteuttajana globaalistuvan talouden ja markkinoistuvan yhteiskunnan olosuhteissa (Julkunen 2006, 255). Tällöin puhutaan hallinnon korvautumisesta hallinnalla, jossa esimerkiksi sosiaalipalveluiden järjestäminen ei ole yhden instituution vastuulla, vaan toimintamahdollisuuksia luodaan yhä enemmän niin yksilöille, yhteisöille, kuin yrityksillekin (Häikiö & Leino 2014). Voidaan puhua myös valtion eivaltioistumisesta, jossa yksittäisen instituution vallankäyttö korvautuu verkosto- ja markkinamuotoisella hallinnalla. Uuden hallinnan käsitteeseen liittyy vahvasti taloudelliset motiivit, sillä erityisesti hyvinvointivaltion suuret ylläpitokustannukset ovat ajaneet julkisen sektorin rakenteellisten uudistusten äärelle, jossa uusi julkisjohtaminen (New Public Management) ja -hallinta ovat pyrkineet vastaamaan kustannus-, tehottomuus-, ja byrokratiakritiikkiin (Julkunen 2006, 77). Palvelutuotannon tehostamisen on ajateltu olevan avainasemassa erityisesti hyvinvointimenojen kurinpidon ja julkisen talouden sopeutuksen kannalta (Korpela & Mäkitalo, 15). Julkisen sektorin toiminnassa on alettu soveltaa yhä enemmän markkinasektorille ominaisia ohjaus- ja johtamismekanismeja, sekä julkisten toimintojen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoistamista ja yksityistämistä, sillä julkisten poliittisten valintojen on nähty ohjaavan yhteiskunnan resurssien käyttöä lähtökohtaisesti markkinavalintoja huonommin. (Julkunen 2006, 78). Uuden hallinnan ja julkisjohtamisen eetos on aiheuttanut erityisiä paineita sosiaali- ja terveydenhuoltoon, jonka kustannukset kattavat Suomen kaikista julkisista menoista noin puolet.

2.3 Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä

Sosiaalityö voidaan määritellä useista eri lähtökohdista käsin, mutta keskityn tässä erityisesti tutkielmani kannalta oleelliseen määritelmään. Suomessa sen juuret pohjaavat kirkon auttamistyöhön, josta kunnille siirtynyt vaivahoito on vähitellen kehittynyt lakisääteiseksi sosiaalihuolloksi, palveluja ja taloudellista tukea antavaksi auttamisjärjestelmäksi. Sosiaalityöllä on kuitenkin selkeä yhteiskunnallinen tehtävä, johon myötävaikuttavat yhteiskunnan taloudellisen voimavaran, sosiaaliturvan ja hyvinvointipalveluiden olemassa olevat resurssit. Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä liittyy sosiaalihuollon tarkoitukseen, joka sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1. §:ssä on määritelty seuraavanlaisesti: sosiaalihuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet, edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa, sekä parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1-4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. (Aho, Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017).

Suomessa sosiaalityö on nähty perinteisesti hyvinvointipolitiikan välineenä ja toimeenpanijana, mutta sen ydinosaamisen ei tulisi olla riippuvaista vallitsevista yhteiskunnallisista tai poliittisista suuntauksista. (Kananoja 2017). Yhteiskunnallisten muutosten ja moninaisten sosiaalisten yhteyksien vuoksi sosiaalityöltä edellytetään yhä vahvempaa, monipuolisempaa ja mukautuvampaa roolia, mikä etuus- ja järjestelmäkeskeiseksikin kutsutulle sosiaalityölle on ajoittain muodostunut haasteeksi. Sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus ja tiedollinen erityispätevyys ovat herättäneet jo kuitenkin vuosikymmeniä keskustelua siitä, josko sosiaalityötä tulisi hyödyntää laajemmin myös sosiaalisten ongelmien ennalta ehkäisemisessä ja ratkaisemisessa niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla (Pohjola, Laitinen & Seppälä, 2014). Sosiaalityön suhdetta sosiaalipoliittisiin järjestelmiin ja lakisääteisiin palveluihin voidaan lähestyä toisin sanoen kahdesta suunnasta: se voidaan nähdä toisaalta organisaatiosta riippumattomana ammattina, jolla on oma yhteiskunnallinen tehtävänsä, oma tietopohjansa ja oma osaamisalueensa tai sosiaalipoliittisen järjestelmän välineenä, joka määrittelee tehtävänsä ja sisältönsä lainsäädännöstä, järjestelmästä ja niiden sisältämistä etuuksista käsin (Kananoja, 2017).

2.3.1 Sosiaalityö ja hallinta

Tutkimalla pieniä tekijöitä, voidaan paljastaa, miten yhteiskunnallinen hallinta mahdollistuu. Sosiaalityö on ammatti, joka tietyn eettisen arvopohjan, tiedon ja käytännön menetelmien avulla pyrkii muovaamaan, ohjamaan ja muuttamaan yksilön käyttäytymistä yhteiskunnan normien edellyttämällä tavalla. Sosiaalityöntekijät omaavat sekä näköalapaikan yhteiskunnan varjopuolelle, että laajat toimintamahdollisuudet puuttua yksilön henkilökohtaiseen elämään ja vapauteen. Sosiaalityön asiakaskunta hallintateoreettisesti ajateltuna on juuri sitä suurinta riskiaineista, jossa sosiaalityön asiantuntijuus ja ammatilliset menetelmät sisäisen turvallisuuden ja yhteiskunnallisen eheyden kannalta ovat merkittävässä asemassa. Hallinnan teorian mukaan sosiaalityöntekijöille on sisällytetty erityinen vastuu riskien minimoinnin ja heikoimmassa asemassa olevien itseohjautuvuusmekanismien muokkaamisessa ja vastuullisen, aktiivisen kansalaisen kasvattamisessa (Miller & Peter 2010, 158, 214).

Yksilötason lisäksi sosiaalityö linkittyy väistämättäkin osaksi laajempia rakenteita – muutostyöhön pyrkivänä sen tulisi edistää ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta, mutta yhteiskunnassa vallitsevat taloudellis-poliittiset vaikutussuhteet määrittävät lopulta sosiaalityön toimintakentän lopulliset reunaehdot. Uusliberalistisen yhteiskuntapolitiikan valtakausi ja julkisella sektorilla yhä vahvemmin vaikuttavat taloudelliset ja poliittiset intressit ovat synnyttäneet entistä suuremman tarpeen kanta-aottavalle ja yhteiskunnallisesti vaikuttavalle sosiaalityölle.

3. TUTKIMUSAINEISTON JA ANALYYSITAVAN ESITTELY

Tutkimuksen analyysi rakentuu teorialähtöisestä sisällönanalyysista, jossa hallinnan analytiikka toimii aineistoani jäsentävänä lukutapana ja teoreettisena viitekehyksenä. Kuten sisällönanalyysille on ominaista, pyrin hallinnan teoriaa vasten tutkimaan uudistuvien sosiaalihuollon palveluiden merkittävimpien linjojen taustalla vaikuttavia poliittisia rationaliteetteja ja hallinnan teknologioita. Tutkimus kiinnittyy osaksi laajempaa kontekstia, sillä tutkielmassa esitettyjen poliittisten rationaliteettien ja hallinnan teknologioiden taustalla vaikuttavat jännitteet ovat olleet sosiaalityön tutkimuksen kohteena jo pidempään. Lukutapaa kuvailisin kriittiseksi hallinnan analyysiksi, joka kytkeytyy osaksi yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Hallinnan analytiikka metodologisesti on melko löyhä kehikko, joskin tutkimukseni seuraa Michel Foucault'n valta-analytiikkaa jatkaneiden Peter Millerin, Nikolas Rosen ja Mitchell Deanin ajatuksia hallinnasta. Tutkimukseni moniäänisyyden varmistamiseksi olen pyrkinyt hyödyntämään mahdollisimman paljon myös sosiaalityön omaa tutkimuskirjallisuutta, joka tutkielmassani keskustelee vuorotellen niin aineiston, kuin hallinnan teoriainkin kanssa.

3.1 Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvitys

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvitys on sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 julkaisema poliittinen asiakirja, jonka lähtökohtana oli rakentaa visio aikuissosiaalityön tulevaisuudesta, sekä valmistella sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän tiekartta ja toimenpide-ehdotukset valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuoltouudistusta ajatellen (Talentia 2019). Sitä varten asetettiin erillinen selvityshenkilöryhmä, johon nimettiin YTT Anna Metteri, VTL Pekka Karjalainen ja VTM Minna Strömberg-Jakka (STM 2019, 12). Tulevaisuus selvityksessä esitettiin myös vaatimus sosiaalityön valtakunnallisesta kehittämisohjelmasta hallituskaudelle 2019–2023, jonka perustaksi selvityksessä esitettyjen aikuissosiaalityötä koskevien toimenpide-ehdotuksien ja keskeisimpien linjauksien tulisi muodostua. Tulevaisuus selvityksellä on siis merkittävä yhteiskunnallinen painoarvo, sillä se julkaisuajankohtanaan oli ensimmäinen sosiaalihuollon tulevaisuutta ja uudistuvia aikuissosiaalityön palveluja määrittävä poliittinen linjaus sitten vuoden 2015 voimaanastuneen sosiaalihuoltolain.

Aineisto on tutkielmaani suhteutettuna melko laaja, kokonaisuudessaan 103 sivua. Se jakaantuu temaattisesti neljään eri osioon: osaava ja vaikuttava sosiaalityö (luku 7.), kumppanuuksia rakentava sosiaalityö (luku 8.), osallistava ja valtaistava sosiaalityö (luku 9.) sekä ilmiölähtöinen ja

yhteiskunnassa vaikuttava sosiaalityö (luku 10.). Tutkimusaiheittani koskevien rajausten vuoksi olen keskittynyt analysoimaan pääosin lukuja seitsemän, kahdeksan ja kymmenen. Teemalukujen 6.–10. lisäksi aineistossani esiintyy viittauksia myös tulevaisuus selvityksen kokoavia johtopäätöksiä ja sosiaalityön nykytilaa, uudistamistarvetta ja tavoitetilaa koskeviin lukuihin (2. & 5.), sekä tiekartta - lukuun (luku 6.). Jokaista teemalukua seuraa lyhyen taustoituksen lisäksi myös luvun lopussa esitetyt toimenpide-ehdotukset. Tarkoitukseni ei ole esittää kattavaa analyysiä koko tulevaisuus selvityksen sisällöstä, vaan tarkastelen aineistoa kahden poliittisen rationaliteetin – aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön – näkökulmasta. Aineistosta valikoimani nostot on myös valittu sillä perusteella, että ne soveltuvat juuri tutkimusaiheittani parhaiten palvelevan näkökulman analyysiin. Näin ollen on tärkeä huomioda, että analyysini edustaa vain yhtä ennalta määritettyä tutkimusnäkökulmaa ja tulevaisuus selvityksessä esitetyt linjaukset saattavat todellisuudessa olla tutkielmassani esitettyjä tarkasti rajattuja nostoja kokonaisvaltaisempia ja monisyisempiä.

3.2 Hallinnan rationaliteetit ja teknologiat

Foucault'n (ks. esim. 1991) määrittelemä hallintamentaliteetti (*governmentality*) Millerin & Rosen (2010) mukaan koostuu kahdesta eri aspektista: hallinnan rationaliteeteista ja teknologioista. Ne kuvaavat yhtäältä hallintamentaliteetin esitys- ja tuntemistavan, sekä sen muuttamisen kaavailluksi toiminnaksi. Hallinnan rationaliteetit ovat niitä ajattelun tapoja, jolla luoda todellisuus laskelmoitavaksi ja ohjelmoitavaksi. Rationaliteetit sisältävät myös sisäisen moraaliopin: niiden avulla voidaan käsitteellistää hyvään elämään, normaaliin, hyveellisyyteen, oikeudenmukaisuuteen, tehokkuuteen tai hyötyyn liittyvää vallan harjoittamista tai yhteiskunnallisten päämäärien tarpeellisuutta. Moraalisen perustan lisäksi poliittiset rationaliteetit luovat hallinnalle diskursiivisen muodon: niillä on omanlaisensa kielellinen perusta, sanasto ja termit, joihin hallinnan legitimitetti perustetaan. Tällä tavoin rationaliteetit työstetään sosiaalista todellisuutta koskeviksi käsitteiksi, versioiksi oikeudenmukaisuudesta, perusteluiksi hyvinvointia ja osallisuutta lisääviksi käytännöiksi. Rationaliteettien olemassaolo edellyttää myös tapoja toteutua eli tehdä itsensä välineelliseksi, johon tarvitaan hallinnan teknologioita. Teknologiat voivat olla mitä tahansa käyttäytymisen ohjaamiseen liittyviä välineitä. Hallinnan rationaliteetit ja teknologiat ovat toisistaan erottamattomia ulottuvuuksia – sekä ajattelutapoja, että asioihin puuttumista, joiden yhteistuotos mahdollistaa hallinnan analyysin. (Miller & Rose 2010, 52–54). Kutsun tutkielmassani hallinnan rationaliteetteja poliittisiksi rationaliteeteiksi, sillä tutkielmani lähtökohtana oleva sosiaalityö saa, ainakin jossain määrin tehtävänsä nimenomaan poliittisen päätöksenteon alaisuudessa olevista lainsäädännöllisistä, sekä eri etuus- ja palvelujärjestelmiin liittyvistä sisällöistä.

Analyysini TIEKARTTA 2030 -tulevaisuus selvityksestä rakentuu kahden aineistosta itse määrittelemäni poliittisen rationaliteetin: aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön, sekä niihin lukeutuvien hallinnan teknologioiden kriittisestä tarkastelusta. Rajauksen syntymiseen vaikutti aineistosta syntynyt kokonaiskuva, jossa painotettiin erityisesti asiakasosallisuuden ja vaikuttavan sosiaalityön merkitystä tulevaisuuden uudistuvissa aikuissosiaalityön palveluissa. Mielestäni nuo kaksi poliittista rationaliteettia heijastavat myös aikuissosiaalityön ja laajemmin koko sosiaalihuollon kehittämistyössä esillä olevia teemoja ja niihin liittyviä ajankohtaisia kiistanalaisuuksia. Aktiivisen kansalaisen rationaliteetti pelkän (asiakas)osallisuuden käsitteen sijaan kiinnittää huomiota myös siihen hallinnan ihanteeseen ja kansalaisuuden uudenlaiseen muotoutumiseen, jossa yksilö halutaan nähdä valintoja tekevänä, itseään kehittävänä ja eettisesti vastuullisena toimijana. Aktiivisen kansalaisen rationaliteettia tuotetaan osallistamis-, aktivointi-, ja valtaistamisteknologioilla, joiden tulevaisuus selvityksessä kuvattua esittämistapaa peilaan vahvasti myös sosiaalityön omaa tutkimuskirjallisuutta vasten. Luvun 4. *Aktiivisen kansalaisen rationaliteetti* -analyysissä korostuu siis asiantuntija-asemassa olevan vallankäytön ja asiakkaaseen kohdistuvan osallistamisen jännitteisiin liittyvät pohdinnat.

Luvussa 5. *Vaikuttavan sosiaalityön rationaliteetti* tarkastellaan sosiaalityön vaikuttavuutta kahdesta erilaisesta tulokulmasta, jotka olen jakanut eri alalukuihin: 5.1 *menetelmällinen vaikuttavuus* ja 5.2 *yhteiskunnallinen vaikuttavuus*. Menetelmällisen vaikuttavuuden analyysi pohjautuu niihin tulevaisuus selvityksessä esitettyihin hallinnan teknologioihin, jotka ovat saaneet muotonsa uuden hallinnan ja julkisjohtamisen aiheuttamista julkisen sektorin toimintakulttuurin muutoksista. Tarkastelen tulevaisuus selvityksessä esiintyviä sosiaalityön uudistuvaan asiantuntijuuteen, sekä tiedontuotantoon ja erilaisiin vaikuttavuusmittareihin liittyviä hallinnan järkeilyä ajankohtaiseen sosiaalityön tutkimuskirjallisuuteen peilaten. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden analyysissä tarkastelen sosiaalityön politisoitumisen mahdollisuutta ratkaisuna sosiaalityön vaikuttavuuden ongelmaan.

4. AKTIIVISEN KANSALAISEN RATIONALITEETTI

Kansalaisuuden perusideologia viime vuosikymmen on ollut aktiivinen kansalainen. Aktiivisuus on erityisesti sosiaalipolitiikan uudistuspyrkimysten tunnus, jossa on tavoiteltu hyvinvointivaltion, yhteiskunnan, etuuskien ja sosiaali- ja työvoimapolitiikan, että kansalaisten ja sosiaalipolitiikan kohderyhmien aktivointia (Julkunen 2006, 206). Aktiivisen kansalaisen ihannetta on määritelty esimerkiksi seuraavista lähtökohdista: se merkitsee ihmisten velvoittamista työhön tai muihin aktivoinnin ohjelmiin toimeentuloturvan vastikkeeksi, se painottaa yksilön henkilökohtaista päätäntävaltaa ja valinnanmahdollisuuksia hyvinvointimarkkinoilla ja se voidaan nähdä toisaalta myös osallistumisena yhteisön asioihin eli yhteiskunnallisena osallisuutena (Eräsaari 2014, 148). Voidaan puhua jopa kansalaisuuden merkityksen muovautumisesta uudelleen – solidaarisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden sijaan hallinnan pyrkimyksenä on tuottaa erilaisin tavoin aktiivisia ja ”hallittavissa olevia” kansalaisia (Miller & Rose 2010, 74). Aktiivisia kansalaisia pyritään tuottamaan aktivoinnin, osallistamisen ja valtaistamisen teknologioilla, joissa yksilön henkilökohtainen valinnanvapaus ja itsetäyttymys mahdollistuu. Sosiaalityöntekijän vallankäyttö ei perustu kuriin tai kontrolliin, vaan pikemminkin sosiaalityön asiakkaan käyttäytymisen ohjaamiseen yhteiskunnan päämäärien, kuten työllisyystavoitteiden tai talouden kannalta soveltuviksi. Voidaan kyseenalaistaa, onko osallistamisessa tällöin kyse aidon toimintavapauden mahdollistamisesta, vai nähdäänkö se ainoastaan poliittisen hallinnan välineenä. Osallisuuspolitiikka-, aktivointi- ja valtaistamisen teknologiat luovat useita jännitteitä sosiaalipolitiikan kontekstissa ja seuraavissa alaluvuissa tarkastelen sitä, kuinka sosiaalityö tulevaisuus selvityksen perusteella profiloituu näiden jännitteiden keskelle.

4.1 Osallistaminen ja aktivointi hallinnan teknologiana

Yhteiskunnallisen osallisuuden edistäminen on yksi sosiaalityön ydintehtävistä. Tiekartta 2030-tulevaisuus selvityksen nykytilaa ja uudistamistarvetta koskevassa luvussa 5. osallisuudelle asetetaan selvä päämäärä: ”Asiakasosallisuuden vieminen sosiaalityön kantavaksi periaatteeksi” (s. 20). Asiakasosallisuutta perustellaan yhteiskunnan kokonaisedun parantamisella: ”Sisäisen turvallisuuden tavoitteita on tuettava ehkäisemällä syrjäytymistä ja eriarvoistumista siten, että parannetaan kansalaisten ja maassa oleskelevien osallistumista ja integroitumista yhteiskuntaan”, kuten myös marginaaliryhmien aseman vahvistamisella: ”Vammaisuus, mielenterveysongelmat tai muu osallisuutta heikentävä tilanne edellyttävät nykyistä vahvemmin osallisuuden ja yhteiskunnan

täysivaltaisen jäsenyyden tukemista” (s. 23). Täysivaltainen kansalaisuus on sosiaalityön osallisuuspolitiikan yksi tärkeimpiä lähtökohtia. Sen mukaan kansalaisuus määrittyy sekä oikeuksina, että käytäntönä: oikeuksista määrittyvä ajattelu painottaa yksilön vapautta ja sosiaalisia oikeuksia sekä kansalaisuuden lainsäädännöllistä asemaa, kun käytännöistä määrittyvä ajattelu painottaa ihmisten aktiivista osallistumista ja kollektiivista toimintaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa (Juhila 2006, 87). Esimerkkinä osallistavasta sosiaalityöstä esitetään THL:n koordinoima Osallistavan sosiaaliturvan -kuntakokeilu (2018–2019). Tulevaisuus selvityksen mukaan kokeilussa: *”Kehitetään aikuissosiaalityön palvelumallia, jossa sosiaalityöntekijälle annetaan nykyistä enemmän välineitä tukea pitkään työttömänä ja toimeentulotuen saajina olleita henkilöitä. – Sosiaalityön ammattilainen räättälöi yhdessä asiakkaan ja keskeisten toimijoiden kanssa toimintojen kokonaisuuden, joka tähtää tarvittaviin hyvinvoinnin, terveydentilan, toimintakyvyn ja sosiaalisen osallisuuden tavoitteisiin”* (s. 70). Osallistava sosiaalityö merkitsee väliintuloa asiakkaan elämään, mutta kuitenkin kansalaisuutta vahvistavalla tavalla, joka pyrkii huomioimaan sosiaalityön asiakkaan yksilölliset lähtökohdat (Juhila 2006, 88). Osallistaminen aktivointipolitiikan sijaan sopii paremmin yhteen sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän ja arvojen kanssa.

Sosiaalityö onkin pyrkinyt irrottautumaan perinteisestä aktivointipolitiikan leimasta. Tulevaisuus selvityksessä se nostetaan esiin seuraavasti: *”Aktivointipolitiikassa tarvitaan merkityksellisyyden ja osallisuuden tuottamista sekä toimintakyvyn tukemista lannistavien ja byrokraattisten kontrollikäytäntöjen sijaan. Sosiaalityön suhde talous- ja työllisyyspolitiikkaan vaatii selkeyttämistä”* (s. 24). Aktivointipolitiikka fokuoittuu usein nimenomaan pitkäaikaistyöttömien ja toimeentulotuen varassa eläjien toimintakyvyn kohentamiseen. Aktivoinnilla pyritään siihen, että työttömäksi jäänyt tai toimeentulotuen varassa elävä siirtyisi mahdollisimman nopeasti yhteiskunnan tuottavaksi jäseneksi, työelämään (Rajavaara 2018, 155). Työttömyyden tai toimeentulotukitarpeen taustalla usein on erityisen tuen tarve, joka aktivoinnin sijasta edellyttäisi yhteiskunnan turvaverkoilta kokonaisvaltaisempia toimenpiteitä. Aineistossa se huomioidaan seuraavasti: *”– Pitkään työttömänä olleiden työllistymisen paranemiseen sekä toimeentulotukitarpeen vähenemiseen tähtäävät tavoitteet tarvitsevat toteutuakseen osallisuuteen ja terveyteen liittyvien esteiden tunnistamista ja purkamista”* (s. 71). Aktivointia ja vastikkeellisuutta koskevissa kysymyksissä sosiaalityö on kuitenkin toisinaan törmäyskurssilla yhteiskunnan muiden viranomais toimijoiden kanssa. Sosiaalityön ja yhteiskunnassa vaikuttavien poliittisten trendien välinen jännite konkretisoituu esimerkiksi aktivointia ja vasikkeellisuutta liittyvissä kysymyksissä: *”Etuus- ja palvelujärjestelmän lisäksi vaikuttavat myös niiden taustalla olevat trendit, jotka voivat olla jopa keskenään ristiriitaisia, ja jotka ovat osin*

poliittisesti määriteltyjä. – Vastikkeettomat etuudet lisäävät motivaatiota myönteiseen muutokseen, lisäävät toimijoiden välistä luottamusta ja varmistavat sitä kautta palvelutoiminnan vaikuttavuutta” (s. 22). Sosiaalityön osallisuuspolitiikkaan liittyvät jännitteet liittyvät läheisesti myös eri etuus- ja palvelujärjestelmien toimintaan – erityisesti työvoimahallinnon ja Kelan välinen yhteistyö on koettu haasteelliseksi jo lähtökohdiltaan erilaisten toimintatapojen johdosta: *”Sosiaalityön rooli ja tehtävä viimesijaisena palveluna on muuttunut suuresti perustoimeentulotuen siirryttyä Kelan hoidettavaksi sekä siksi, että sosiaalityö ei ole pelkästään sosiaalipolitiikan väline, vaan yhä enemmän kytketty myös työllisyys- ja talouspolitiikkaan (aktivointi, vastikkeellisuus jne.) – ”* (s. 20) ja *”Perusturvan riittämätön taso jo sinänsä kaventaa perusturvasta riippuvaisten ihmisten ihmisoikeuksia. Perustoimeentulotuen myötä on menetetty osin kontakti ihmisiin, jotka olisivat erityisen tuen tarpeessa”* (s. 21).

Sosiaalityön kannalta on ongelmallista, mikäli yhteiskunnan muut toimijat pyrkivät määrittämään sen toimintatapoja tai sisältöjä (Kivipelto 2018, 28–29). Osallisuuspolitiikan kontekstissa on siis selvää, että sosiaalityön tulisi olla vahvemmin esillä määrittämässä omaa linjaansa muiden toimijoiden rinnalla, kuten seuraavassa kuvataan: *”Yhteistyössä työvoimapaalveluiden kanssa sosiaalityöntekijän ja sosiaalihoajaan on käytettävä osallisuutta tukevia ja kannustavia menettelytapoja. Mitä korkeampi työllisyystavoite yhteiskunnalla on, sitä merkittävämpi rooli on sosiaalityöllä ja toimintakyvyn tukemisella”* (s. 22). Aikuissosiaalityön tehtävän on kuvattu paikantuntuvan työttömyyden ja siitä johtuvien yksilötason ongelmien hoitona (Kivipelto 28, 25). Sosiaalityössä parissa aktivointitoimenpiteitä määrittää esimerkiksi kuntakohtaiset erot työllisyystavoitteissa. (Kivipelto 2018, 25–26). Työllisyysnäkökulman painoarvo näkyy myös tulevaisuus selvityksessä, kun osallisuutta koskevissa luvuissa käytetään esimerkkinä *”pitkään työttömänä olevia”* ja *”toimeentulotuen saajia”* (ks. esim. 70–71). Uudistuvat sosiaalityön palvelut lupaavatkin toteuttaa samanaikaisesti osallisuuden, toimintakyvyn, osaamisen ja työllisyyden tavoitteita (ks. aineiston kuvailulehti).

Tuomo Kokkonen (2021) on tutkinut osallisuuspolitiikkaa aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Kokkonen nostaa esiin, kuinka suomalaista osallisuuspolitiikkaa ja politiikkatoimenpiteitä 2010-luvulla määrittää kaksi varsin erilaista odotushorisonttia: toisaalta pyrkimys pohjoismaisen hyvinvointiajattelun mukaiseen demokraattisempaan, universaalimpaan ja kollektiivista vastuunkatoa painottavaan yhteiskuntaan, jossa kansalaisten solidaarisuus ja tasa-arvo ovat toisiaan täydentäviä yhteiskunnallisia visioita. Odotushorisontin toinen ulottuvuus on

markkinavetoisuutta, tehokkuutta ja yritteliäisyyttä painottava kilpailuvaltion ideaali, jossa yhteiskunnallinen arvo määräytyy aktiivisen ja itseohjautuvan kansalaisen perusteella. (Kokkonen 2021). Sosiaalityö on vaikeassa asemassa eri odotushorisonttien välillä – osana julkista sektoria se on yhtä lailla yhteiskunnallinen vallankäyttäjä (Kivipelto 2018, 34) ja sidottu noudattamaan yhteiskunnan sille asettamia tavoitteita, mutta ammattieettisesti sen tulisi puolustaa kaikista heikoimmassa asemassa olevia politiikan, talouden tai työllisyyden päämäärien ylitse. Sosiaalityön aseman ristiriita havainnollistuu erityisesti sen ammatillisissa käytännöissä ja yhteiskunnallisten tavoitteiden lähtökohdissa, kuten aineiston osallisuus- ja aktivointipolitiikkaa koskevissa katkelmissa on havaittavissa. Tulevaisuus selvityksen perusteella voidaan kuitenkin tehdä johtopäätös, että sosiaalityön osallisuuspolitiikan linja tähtää myönteiseen muutokseen, jossa vastikkeellisten etuuksien ja kontrolloivien byrokratiakäytäntöjen sijasta pyritään asiakkaan toimintakyvyn kohentamiseen osallisuuden, asiakkaan oman päätäntävällän kasvattamisen ja merkityksellisyyden lisäämisen keinoin. Seuraavassa alaluvussa analysoin valtaistamisen teknologioita osallisuuden lisäämisessä ja ”aktiivisen kansalaisen” tuottamisessa. Pohdin erityisesti sitä, minkälaisia vallankäytön vääristymiä valtaistaminen sosiaalityön kontekstissa voi luoda.

4.2 Yksilön valtaistaminen, itsetäyttymys ja valinnan mahdollisuus hallinnan teknologiana

Osallistamisen ohella yksilön valtaistaminen (synonyymi voimaantuminen, engl. *empowerment*) nousee aineistosta esiin esimerkiksi seuraavasti: ”Valtaistamisella pyritään kehittämään asiakkaan tietoisuutta asioiden välisistä suhteista, kuten sosiaalisten ongelmien syistä ja seurauksista sekä niiden erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista. Lisääntyneen ymmärryksen avulla ihminen kykenee uudistamaan tavoitteitaan ja ottamaan käyttöön uusia keinoja niiden saavuttamiseksi –” (s. 70). Yksilön valtaistamisella on lähes poikkeuksetta positiivinen kaiku poliittisessa ajattelussa (Dean 2010, 82) ja sosiaalityössä se usein ymmärretään usein jopa yksilön itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista valinnanvapautta kasvattavaksi. Valtaistumisen voidaan ajatella olevan vallan siirtämistä niille, joilla sitä ei ole – sen myötä heikoimmassa asemassa olevat yksilöt voivat kontrolloida omia olosuhteitaan ja saavuttaa parhaan mahdollisen elämänlaadun (Juhila 2006, 89). Valtaistamisella pyritään niin osallisuuden, yhteiskunnan täysivaltaisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistamisen kuin yhteiskunnan marginaaliryhmien vaikutusmahdollisuuksien ja henkilökohtaisen päätäntävällän lisäämiseen. Valtaistamista voidaan toteuttaa yksilötason lisäksi myös yhteisötasolla esimerkiksi kokemusasiantuntijuuden ja yhteiskehittäjyyden teknologioilla,

jotka nousevat aineistosta esiin seuraavasti: ”—Asiakasraadeista, vertaistukea antavista tahoista, kokemusasiantuntijoista ja kehittäjäasiakkaista tulee rakentaa laajempi verkosto, jonka asiantuntemusta voidaan käyttää aiempaa systemaattisemmin” (s. 29) ja ”Asiakkaiden kuulemisen lisäksi tarvetta on aidolle yhteiskehittäjyydelle sekä osallistavien ja valtaistavien työmenetelmien hyödyntämiselle” (s. 21).

Ajatus siitä, että syrjittyjä, sosiaalietuuksien varassa eläviä tai heikoimmassa asemassa olevia on mahdollista voimaannuttaa pois yhteiskunnallisesti heille epäedullisesta statuksesta kohti aktiivista ja täysivaltaista kansalaista, on kehittyneen liberalismien aikakaudella poikkeuksellisen suosittua hallinnon keskuudessa (Dean 2010, 82). Yksilön voimaannuttaminen on yksi hallintavallan tärkeimmistä teknologioista, sillä se tekee mahdolliseksi Foucault’n (1998) määrittelemän mikrovallan muodon eli strategisesti integroivan vallan. Se muodostuu tekniikoista ja mekanismeista, jotka muovaavat itseään hallitsevan ja muokkaavan subjektin. (Hélen 2000, 279). Hallinnan subjektit eivät ole vallalle alisteisia, vaan asiantuntijatiedon ohjaamana osallistuvat itsensä muokkaamiseen. Itsesäätelyn arenalla työskennellään siis yhtä lailla yksilön henkilökohtaisten, kun yhteiskunnallistenkin identiteettien rajapinnoilla. Mikäli valtaistamisella pyritään yksilön tietoisuuden kasvattamiseen ja sitä kautta tämän elämäntavoitteiden muokkaamiseen – kuten aineistossa edellä on nostettu esille – herää kysymys, että kenen tai minkä ehdoilla muutokseen pyritään? Sosiaalityössä, jossa asiakkaat ovat usein erityistä tukea, ohjausta ja neuvoa tarvitsevia, on sosiaalityö helpompi kuvitella sellaiseksi väliintulon paikaksi, jossa asiakkaan elämänvalintoja ja vastuunkantoa sitoo tarkoin määritellyt kulttuuriset, eettiset ja jopa kontrolloivat normikäytännöt. Myös Juhila (2006, 90) on todennut, kuinka valtaistaminen ei sosiaalityössä itsestään selvästi ole hyvän palveluksessa. Valtaistamisessa on aina lopulta kyse vallan antamisen ja ottamisen välisestä dilemmasta, jossa yksilön aidon toimintavapauden mahdollistaminen edellyttää myös vastaanottavaa yhteiskuntaa, joka tarjoaa riittävät mahdollisuudet palveluiden, aineellisten resurssien ja työllistymismahdollisuuksien osalta.

Voimaantumisen taustalla voidaan laajemmin nähdä yksilön itsetäyttymyksen ja valinnanvapauden eetos. Valinnanvapauden voi ajatella yhtäältä lisäävän yksilön itsemääräämisoikeutta ja näin ollen osallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuoltosektorilla valinnanvapaus on oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon sijasta noussut uudeksi painopisteeksi (Kuusinen-James & Seppänen 2018, 66). Aikuissosiaalityön tulevaisuus selvityksessä asiakkaan valinnanvapautta ja asiakkaan päätäntävällän kasvattamista perustellaan seuraavasti: ”Asiakkaan osallisuus, valta ja itsemääräämisoikeus

kasvavat, kun hän voi itse päättää, mikä on hänelle mieluisa tapa asioida tai saada palvelua” (s. 72). Valinnanvapauden ohella asiakkaan oman asiantuntemuksen hyödyntämisen uskotaan kasvattavan yksilön motivoituneisuutta ja sitoutumista asetettuihin tavoitteisiin: ”Asiakkaiden asiantuntemusta tulee hyödyntää kestäväällä tavalla, joka mahdollistaa heidän motivoitumisensa ja työnsä tukemisen” (s. 29) ja ”Sosiaalityössä on lisättävä asiakkaiden asiantuntemuksen hyödyntämistä, tästä saatavan tiedon seuranta ja arviointia sekä edellytettävä eri palvelujentuottajien sitoutumista näihin periaatteisiin – ” (s. 29). Kyse on kumppanuussuhteeseen perustuvasta horisontaalisesta asiantuntijuudesta, jossa asiakas halutaan nähdä tasavertaisena kumppanina, minkä uskotaan lisäävän täysivaltaisen kansalaisuuden kokemusta (Juhila 2006, 102). Sosiaalityön uudenlaisen menetelmällisyyden mukaan asiakkaan tulisi myös voida osallistua itseään koskevan tiedon muodostamiseen. Aineistossa sitä kuvataan seuraavasti: ”Sosiaalityön asiakastiedon tulisi olla avointa asiakkaan suuntaan ja hänellä tulisi olla mahdollisuus osallistua tiedon muodostamiseen niin halutessaan. Kansalaiselle tai asiakkaalle itselleen ulotettu entistä laajempi omien tietojen hallinta virittää ajattelua siihen suuntaan, että tietojärjestelmienkin avulla voidaan tukea osallisuutta ja voimaantumista, itsemääräämisoikeutta ja toimintakykyä” (s. 74).

Sosiaalityön eettisesti herkkä asema liittyy sen asemaan vallankäyttäjänä: siltä odotetaan toisaalta muodollista ja tiedollista auktoriteettia ja toisaalta sen odotetaan vahvistavan sosiaalityön asiakkaan autonomian, toiminnan ja valtaistamisen mahdollisuuksia (Aikio 2017, 23). Kevin Stensonin (1997, 173, 198) mukaan sosiaalityössä vaikuttaa yhtä aikaan kolme erilaista diskurssia: tasavertaista kumppanuutta painottava, hierarkkinen ja normalisoiva sekä asiakkaan kasvatuksellisuutta ja itsesäätelyä painottava diskurssi. Tasavertaisuuteen pyrkivä kansalaisuuden dialogi ja asiakasta normalisoivat tavoitteet sulautuvat yhteen sellaisiksi hallinnan tekniikoiksi, jossa kurinpito muovautuu itsesäätelyksi. Tästä näkökulmasta sosiaalityö sisältää aina jossain määrin normalisoivia piirteitä. Toinen moraalisesti arka kysymys liittyy siihen, kuinka paljon haavoittuvassa asemassa olevaa yksilöä todellisuudessa pystytään vastuullistamaan. Yksilön henkilökohtaisen päätäntävällän ja valinnanvapauden lisääntyessä vaarana on, että sosiaalisten riskien toteutuminen siirtyy julkiselta vallalta yksilölle (Rajavaara 2018, 158). Voidaan puhua myös niin sanotuista riskienhallinnan yksityistämisestä: henkilökohtainen valta ajatellaan riskien ja yhteisöjen välisenä suhteena, jossa kyse on riskeistä, jotka kohdistuvat yksilöön itseensä, elleivät he kykene asianmukaisesti hallitsemaan itseään – kansalaisen tulisi ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja toimia omana riskienhallintayksikkönään (Miller & Peter 2010; Saastamoinen 2010; 233).

Osallistamis- ja valtaistamisteknologiat sisältävät keskenään ristiriitaisia prosesseja: yhteiskunnallinen hallinta sisältää samalla pyrkimyksen tuottaa ja integroida yhtenäistä kansakuntaa, sekä hallita sen väestön sisäisiä jakoja ja moninaisuutta (Julkunen 2006, 257–256). Yksi osallistamis- ja valtaistamiskäytäntöjen ongelmista on myös se, miten paljon ne mahdollistavat yksilölle todellista toimintavapautta. Hallinnan näkökulmasta sosiaalityöntekijät voidaan mieltää käyttäytymistä ohjaaviksi asiantuntijoiksi, joiden tehtävänä on osallisuus- ja valtaistamiskäytäntöjen avulla tuottaa hallinnon rationaliteettien mukaisia aktiivisia, itseohjautuvia ja hallittavissa olevia kansalaisia. Millerin & Rosen mukaan (1997, 121) asiantuntijatieto tuottaa myös aina tietynlaista suhdetta sosiaalipoliittisten harjoittajien ja palveluiden vastaanottajien välille, jolloin vaarana on, että sosiaalityön asiakkaita ehdollistetaan valitsemaan vapaasti se, mikä olisi muutenkin välttämätöntä. Tällöin ongelmaksi muodostuu, että aktiivisuus on nimenomaan viranomaisen määrittelemää, eikä omaehtoista, todellista toimintavapauden mahdollistamista. Mikäli sosiaalityöllä ei ole tarvittavaa poliittista valtaa määritellä itse omia tavoitteitaan, muodostuu hallinnan kysymykset sosiaalityön etiikan kannalta tarpeellisiksi. Seuraavassa luvussa pohdin sosiaalityön vaikuttavuutta, joka aktiivisen kansalaisen ohella nousee aineistosta hallitsevaksi poliittiseksi rationaliteetiksi. Kiinnitän huomiota sosiaalityön ammatilliseen vaikuttavuuteen, minkä lisäksi pohdin myös sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

5. VAIKUTTAVAN SOSIAALITYÖN RATIONALITEETTI

Yhteiskunnan palvelurakenteen muutokset, kuten meneillään oleva sote-uudistus aiheuttavat epävarmuutta ja uudenlaisten valta-asetelmien muodostumista sosiaalityön keskuudessa. Sosiaalityö kohtaa yhä enenevässä määrin haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiosta, uusliberalistisesta talouspolitiikasta, kasvavasta huono-osaisuudesta sekä jatkuvista tehokkuuden ja vaikuttavuuden vaatimuksista. (Lindh, Hautala & Romakkaniemi 2018, 39–40). Sosiaalityön ammatillisesta valta-asemasta on esitetty erilaisia tulkintoja. Foucault on esittänyt, että verrattuna muihin vakiintuneisiin tieteenaloihin, jotka kodifioivat sosiaalityön tietämystä ja oikeuksia muihin ammatteihin, sosiaalityön rajat ovat jääneet epämääräisiksi (Stenson 1997, 176). Tästä johtuen sosiaalityöstä esitetään usein hyvin epäselviä määritelmiä ja sille asetetaan verrattain epämääräisiä tavoitteita ja odotuksia. Sosiaalityöllä ei ole monien muiden ammattikuntien nauttima perinteistä sosiaalista asemaa tai arvovaltaa (em. 1997, 176). Myös Minna Kivipelto (2015, 132) on esittänyt samankaltaisia johtopäätöksiä. Edellä kuvatussa asiantuntijuudessa on vaarana, että sen auktoriteettiasema ja itsenäinen valta-asema ovat lähinnä muodollisesti olemassa, jolloin asiantuntijuus toteutuu hallinnan ehdoilla.

Sosiaalityötä ja sen taustalla vaikuttavia valtakäsityksiä tutkinut Samuli Aikio (2017, 23) on todennut, kuinka sosiaalityöntekijät saattavat tuntea itsensä voimattomiksi organisaation ja rakenteiden edessä. Sosiaalityön keskusteluissa on nostettu esiin, kuinka niin sanottujen kovien arvojen dominoiva asema edellyttäisi sosiaalityöltä enemmän heikoimman puolelle asettumista yhteiskunnallisen vaikuttamistyön kautta. (Juhila 2006, 237). Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen vaikuttavaa sosiaalityötä tulevaisuusselvityksestä esiin nousevana poliittisena rationaliteettina. Luvussa 5.2 keskityn sosiaalityön ammatilliseen vaikuttavuuteen ja sitä seuraavassa luvussa 5.3 pohdin sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

5.1 Menetelmällisesti vaikuttava sosiaalityö: vaikuttavuuden mittarit ja tiedontuotannon teknologiat

Tulevaisuusselvityksen sosiaalityön yhdeksi merkittävimmistä kehittämiskohteista esitetään ”*Vaikuttavuuden vakiinnuttaminen palvelutoimintaa läpäiseväksi rakenteeksi*” (s. 20). Vaikuttavuuden diskurssi on hallinnut sosiaalityön keskustelua jo pidempään. Aikuissosiaalityössä vaikuttavuuden arviointia tarvitaan, jotta voidaan tunnistaa toimivia työmenetelmiä ja käytäntöjä,

sekä lisätä sosiaalityön itseymmärrystä (ks. esim. Matthies, Sivelin, Rantamäki & Viitasalo 2021; Kivipelto, Blomgren & Karjalainen 2013). Lisäksi vaikuttavuustiedon olemassaolo myös mahdollistaa sosiaalityön läpinäkyvyyden ja sitä kautta kriittisen tarkastelun. Vaikuttavuustiedon taustalla voidaan nähdä olevan kuitenkin huomattavasti laajempi intressi: kehittyneen liberalismien aikakaudella tuloksellisuuden, tuottavuuden ja tehokkuuden voidaan katsoa mittaavan myös sosiaalisen onnistumista ja arvoa. Uuden julkisjohtamisen myötä julkisen sektorin taloudellisesta toiminnasta on pyritty tekemään vastuullisempaa läpinäkyvyyden, tilivelvollisuuden ja vastuuttamisen keinoin. Julkisten resurssien tehokas hyödyntäminen edellyttää standardien, suuntaviivojen, tavoitteiden, tuloskriteereiden, vaikuttavuusarvioiden ja muiden jälkikontrollin muotojen systemaattista hyödyntämistä. Näin ollen julkista toimintaa on mahdollista tarkastaa, suorituksia tarkkailla ja vaikuttavuutta arvioida. (Julkunen 2006, 81–82).

Niukkuuden aikakaudella (Mänttari-Van der Kuip, 2016) korostuu erityisesti valtion budjetista suuren osan lohkaiseva sosiaalimenojen poliittinen arvottaminen, jolloin paine vaikuttavuustiedon tuottamiseen julkisten sosiaalimenojen kohdalla erityisen suuri. Sosiaalihuollon ollessa osa julkisen sektorin palvelukokonaisuutta, on kehityksen mukaista, että myös sosiaalityön keskuudessa on alettu painottaa entistä enemmän tiedon tuotannon ja vaikuttavuusmittareiden tärkeyttä. Tulevaisuuselvityksessä vaikuttavuuden arviointia ja mittareiden hyödyntämistä kuvataan seuraavalla tavalla: ”*Sosiaalityössä on selkeytettävä vaikuttavuuden seuranta sekä otettava käyttöön sosiaalityöhön sopivat vaikuttavuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä arvioivat mittarit. Vaikuttavuusmittarien tulee eritellä työskentelyn tavoitteet, käytetyt työmenetelmät, asiakkaan elinolosuhteet ja työskentelyssä saavutettu muutos. Vaikuttavuuden seuraamisen tulee olla asiakasta osallistavaa ja sen on lisättävä työskentelyn vastavuoroisuutta. Mittarit tulee integroida asiakastietojärjestelmiin ja vaikuttavuuden tulee olla koko palvelutoimintaa läpäisevä periaate*” (s. 28, 37). Vaikuttavuuden arvioinnin nykyisiä haasteita tuottaa selvityksen mukaan sosiaalityön reaktiivinen työtilanne, jossa yllättäviin tilanteisiin tulisi reagoida korjaavasti, joskaan tavoitteelliseen työskentelyyn tai ratkaisujen hakemiseen on niukalti edellytyksiä. Sen lisäksi todetaan, että ” – *Vaikka erilaisia suunnitelmia tehdään, niin mittavia tavoitteita ei juurikaan aseteta, saati arvioida, jolloin työn vaikuttavuutta ei voida osoittaa*” (s. 37). Vaikuttavuustiedon tuottaminen ei ole täysin yksinkertaista työn luonteen vuoksi, sillä asiakkaan todellisuuteen vaikuttavat erilaiset sosiaaliset, psykologiset ja yhteiskunnalliset tekijät, jolloin sosiaalityön yksityiskohtaisia vaikutuksia on hankalaa, ellei miltei mahdotonta arvioida (Kivipelto, Blomgren & Karjalainen 2013, 17–18).

Vaikuttavuuden vakiinnuttaminen palvelutoimintaa läpäiseväksi rakenteeksi uudistuvissa sosiaalipalveluissa (s. 28, 37) edellyttäisi mittavia muutostöitä vallitsevan kulttuurin ja toimintatapojen muuttamiseksi. Julkisjohtamisen aiheuttamaa toimintakulttuuria kritisoidaan seuraavasti: ” – Työn vaikuttavuudesta ei tiedetä mitään, koska vallitsevassa NPM-mallissa sosiaalityötä mitataan vain asiakasmäärillä, myönnetyn toimeentulotuen määrien ja käsittelyajoissa pysymisen kriteereillä – ” (s. 41). Uusi julkisjohtaminen on muuttanut asiantuntijoiden toiminnan hallittavuutta, vaikka onkin samalla näennäisesti siirtänyt enemmän päätösvaltaa niille, joiden tehtävänä on suunnitella palveluita paikallisesti. Arviointimekanismeista on tullut monikäyttöinen keino pyrittäessä saamaan julkisen sektorin toiminta tilivelvolliseen ja arvioitavissa olevaan muotoon. (Miller & Rose 1997, 161). Sosiaalityön työhyvinvointia ja toimintamahdollisuuksia tutkinut Maija Mänttari-Van der Kuip (2016) on nostanut esiin, kuinka lisääntynyt organisatorinen tilivelvollisuus ja työhön kohdistuvat tehokkuus- ja säästöpainet ovat yhteydessä heikentyneisiin toimintamahdollisuuksiin ja sitä kautta työntekijöiden kokemaan pahoinvointiin, kun eettisesti vastuullisen työntöön mahdollisuus on hankaloitunut. Vaikka tulevaisuus selvityksessä annetaan vahvasti ymmärtää, että vaikuttavuusdiskurssi on lähtöisin puhtaasti aikuissosiaalityön tarpeesta kehittää itseään, on sitä tärkeää tarkastella myös hallinnan poliittista kontekstia vasten, mikä osoittaa vaikuttavuuden rationaliteetin olevan osa laajempaa yhteiskunnallista kehityskulkua. Vaikuttavuusmittarit ja muut työn tuottavuutta, vaikuttavuutta ja tehokkuutta mittaavat hallinnan teknologiat ovat tätä nykyä osa myös sosiaalityön menetelmällistä perustaa.

Sosiaalityön vaikuttavuusrationaliteetilla voidaan nähdä olevan myös toisenlainen tulokulma: sosiaalityön asiantuntijuuden vahvistaminen ja sen roolin selkeyttäminen. Erityisiksi kehittämiskohteiksi esitetään tulevaisuus selvityksessä: ”Työn perustehtävän, paikan, kohteen ja roolin selkeyttäminen” (s. 20) ja ”Toimintatapojen, osaamisen ja metodisuuden kehittäminen” (s. 20) Sosiaalityössä on esitetty, että sen tulisi palata takaisin juurillensa ja ydintehtävänsä pariin eli yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäjäksi (ks. esim. Pohjola 2018). Nikolas Rose (2010) on diagnosoinut sosiaalisen kuoleman. Aiemmin poliittiset voimat toivat julki valtioon kohdistuvat vaatimukset nimenomaan sosiaalisen ja kollektiivisen kautta: sosiaalinen suojele, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, sosiaaliset oikeudet ja solidaarisuus – nämä eetokset kattoivat sisäänsä käytännössä kokonaisen yhteiskunnan yhdellä ainoalla solidaarisuusmatriisilla. ”Sosiaalisesti” yhtenäinen tila on hahmottunut kuitenkin uudestaan pirstaloituneeksi hallinnaksi, jossa yhä enemmän merkitystä on pienillä yhteiskunnan mikroektoreilla, yhteisöillä ja

ryhmittymillä, johon poliittiset voimat pyrkivät ensisijaisesti vetoamaan kokonaisen kansakunnan sijasta. (Miller & Peter 2010, 127–130). Myös sosiaalityön asiantuntijuus ”jälkisosiaalisella” ajalla on muotoutunut uudestaan: sosiaalityön asiakaskuntaa ei voida nähdä yhtenäisenä sosiaalihuollon alaisena massana, eikä sosiaalityöntekijöitä eriytymättömänä ammattikuntana, jotka voisivat nähdä sosiaalisten ongelmien yhteiset syyt. Sen sijaan yhteiskunnan marginaali voidaan nähdä yhä enemmän pirstaloituneempana, joka suorastaan edellyttää joukon eri alan asiantuntijoita: pelkästään tulevaisuusselvityksessä puhutaan terveydenhuollon, mielenterveys- ja päihde-, perhe-, asumissosiaalisesta-, talous-, maahanmuutto-, vammais-, ja yhteisösosiaalityöstä. Sosiaalityön asiantuntijuus on eriytynyt yhä enemmän yhteiskunnan mikroektoreille, jossa ammatillisen vaikuttavuuden tunnistaminen tai sosiaalityön tehtävän selkeyttäminen ei ole yksinkertaista. Juhila (2006, 80–81) on todennut, kuinka eroihin perustuvalla sosiaalityöllä kunnioitetaan sosiaalityön asiakkaiden moninaisuutta ihmisten yhdenmukaistamiseen perustuvan hallinnan ja kontrollin sijaan. Eroihin perustuvalla sosiaalityöllä voidaan kuitenkin nähdä olevan toisenlainen hallintateoreettinen tulokulma: sosiaalisten riskien henkilökohtaistaminen ja yksilön vastuullistaminen mahdollistuvat, kun asiantuntijat kykenevät kategorisoimaan hallittavat subjektit yhä tarkemmin rajattuihin kategorioihin, jotka edellyttävät väliintuloa.

5.2 Yhteiskunnallisesti vaikuttava sosiaalityö: sosiaalityön politisoituminen

Sosiaalityö on arvolatautunut ammatti, jonka pääasialliset tavoitteet ovat poliittisia. Muutostyönä se pyrkii ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen, sekä erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden ja valtaistamisen vahvistamiseen – niin yksilöllisellä, kuin yhteiskunnallisella tasolla (Pohjola 2014, 19). Yhteiskunnallisesta sosiaalityöstä käytetään nimitystä rakenteellinen sosiaalityö. Se kiinnittää huomiota erityisesti epätasa-arvoa ylläpitäviin rakenteisiin ja taloudellis-poliittisiin valtasuhteisiin. Rakenteellinen sosiaalityö on myös eräänlainen sosiaalityön politisoitumisen muoto, sillä sen tehtävänä on puuttua yhteiskunnassa vallitseviin epäkohtiin, välittää asiakastyön tietoa poliittiseen päätöksentekoon, osallistua palveluiden kehittämiseen ja vahvistaa, sekä tuoda kuuluviin heikoimmassa asemassa olevien ääntä. Sillä haetaan siis yhteiskunnallista vaikuttavuutta, jossa sosiaalityön asiakkaan valtaistuminen, aktivoituminen, kuntoutuminen ja keskinäinen kumppanuus ovat keskeisessä asemassa. Sosiaalityön kriittisen perinteen mukaan alisteisessa asemassa olevan kansalaisen nousu oman elämänsä todelliseksi hallitsevaksi subjektiksi ei itsessään riitä, vaan huomiota tulee kiinnittää myös yhteiskunnallisesti haitallisiin rakenteisiin ja pyrkiä koko valtajärjestelmän muutokseen. (Heinonen 2014, 53).

Rakenteellinen sosiaalityö on kirjattu vuonna 2015 voimaan astuneeseen sosiaalihuoltolakiin, jossa sen pääasialliseksi tehtäväksi määritellään tiedontuotanto ja sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntäminen sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §). Suomessa rakenteellisen sosiaalityön yksi tärkeimmistä kehityslinjoista on sosiaalinen raportointi, joka keskittyy nimenomaan tiedon systemaattiseen keräämiseen ja välittämiseen poliittisen päätöksenteon ja palveluiden kehittämisen tueksi. Tulevaisuus selvityksessä rakenteellinen sosiaalityö määritellään seuraavasti: ”*Sosiaalityö on myös yhteiskunnallinen toimija ja vaikuttaja. Ammattilaisten tulee tehdä rakenteellista sosiaalityötä hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämiseksi sekä sosiaalisia ongelmia aiheuttavien esteiden poistamiseksi ja työssä kertyneen tiedon välittämiseksi päätöksenteon tueksi*” (s. 29–30). Sosiaalisesta raportoinnista todetaan seuraavalla tavalla: ”*Sosiaaliseen raportointiin tulee kehittää systemaattisia jokapäiväiseen työhön integroituvia malleja ja se tulee systematisoida vakiintuneeksi osaksi sosiaalityön toimintaprosessia sekä hyödyntää osana laajempaa alueellista hyvinvointikertomusta. Sosiaalityöntekijöiden käytössä olevia tietojärjestelmiä tulee muokata niin, että ne tukevat työn seuranta ja tiedontuotantoa rakenteellisen sosiaalityön tarpeisiin*” (s. 81). Rakenteellista sosiaalityötä käsittelevässä alaluvussa painotetaan erityisesti tiedontuotannon, sekä arviointi- ja vaikuttavuustutkimuksen painoarvoa esittelemällä sosiaalisen raportoinnin, sekä sosiaalisen vaikutusarvioinnin, ihmisten arvioinnin ja ympäristöarvioinnin (SVA, IVA, YVA) mallit (s. 80–81). Toimenpide-ehdotuksissa esitetyn hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisestä huolimatta rakenteellinen sosiaalityö jää tulevaisuus selvityksen esityksessä hyvin tekniseksi keskittyen lähinnä erilaisten tiedontuotannon ja arviointimekanismien tematiikkaan.

Sosiaalityössä on ollut puhe politiikka-aspektista eli siitä, kuinka sosiaalityön tulisi politisoitua saadakseen lisää vaikutusvaltaa nyky-yhteiskunnassa (Eräsaari 2014, 136–137). Vallan tavoittelu juontaa juurensa niistä eettisesti kyseenalaisista tilanteista, joissa sosiaalityöntekijät joutuvat toimimaan omaa ammattietiikkaansa vastaan jonkin poliittisesti tai yhteiskunnallisesti määritellyn toimintakäytännön saattamana. Esimerkiksi Minna Kivipelto (2018, 35) on todennut, kuinka sosiaalityö tarvitsisi eräänlaisen ryhtiliikkeen, jos se ei halua olla osa meneillään olevaa uusliberalistista politiikkaa, jossa talous, työllisyys ja tuottavuus määrittävät palveluiden rakentumisen perustaa. Rakenteellinen sosiaalityö on nähty vastaeetoksena esimerkiksi sosiaalipolitiikan markkinoistumista ajavalle kehityssuunnalle. Siihen ei kuitenkaan sisälly ainoastaan sosiaalityöntekijöiden vallan lisääminen, vaan keskeisessä asemassa on heikoimmassa asemassa olevan valtaistuminen. Jo tutkielmassakin aiemmin esiintyneellä *empowerment*-käsitteellä tässä kontekstissa viitataan asiakkaasta itsestään lähtevään voimaantumiseen ja vallan saamiseen,

jossa pyritään todelliseen muutokseen ihmisen ympäristön, mutta myös yhteiskunnassa vaikuttavien epäedullisten valtarakenteiden osalta. Vaikka hallinnan analytiikkaan ei sinänsä kuulu vallan legitimiin liittyvät problematisoinnit, on rakenteellisessa sosiaalityössä ja sosiaalityön politisoitumisessa mahdollisuus poliittisen hallinnan vastarintaan alueilla, jossa se on törmäyskurssilla sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kanssa. Mutta kuten tämän tutkielman edeltävässä luvussa todettiin, liittyy valtaistamiseen aina jonkinlainen vallan ottamisen ja antamisen dilemma, joka on herkkä muotoutumaan sellaiseksi hallinnan strategiaksi, jossa yksilön toimintavapaus on määritelty järjestelmän tarpeista käsin.

Vaikuttavan sosiaalityön rationaliteetissa voidaan siis tulevaisuus selvityksen perusteella nähdä kaksi erilaista, mutta toisiinsa kytkeytyvää ulottuvuutta: menetelmällinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Vaikuttavuuden rationaliteetti heijastaa laajemmin koko yhteiskunnallista muutosta koskevaan kehityskulkuun, jossa julkisjohtaminen ja hallinnon muutos hallintaan edellyttävät enemmän tulospainotteisuutta ja näyttöön perustuvan tiedon tuotantoa sosiaali- ja terveyssektorilta, jossa se voi toisinaan olla ongelmallista. Samalla erilaiset vaikuttavuus- ja arviointimittarit hallintateoreettisesta näkökulmasta tuottavat lähes totuuteen verrattavaa tilastollista tietoa, jolla perustella sosiaalityön tarpeellisuutta ja asiantuntijaroolia palvelurakenteiltaan muuttuvassa yhteiskunnassa. Asiantuntijavallan kasvattaminen ainoastaan sosiaalityön ulkopuolelta määrittyvien päämäärien edistämiseksi ja taloudellisen tehokkuuden saavuttamiseksi on ongelmallista. Vaikuttavalle sosiaalityölle on kuitenkin perusteltu tarve: väestön luottamus sosiaalihuollon palvelujen tarpeenmukaiseen saatavuuteen ja laatuun on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana (STM 2020, 11–12) ja tutkimukset heikoimmassa asemassa olevista osoittavat miten esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat, maahanmuutto ja syrjäytymisriskit kasvattavat sosiaalityön asiantuntijuuden kehittämistarvetta (Lindh, Hautala & Romakkaniemi 2018, 40). Kuten tulevaisuus selvityksessä (s. 20) esitettiin, on sosiaalityön asiantuntijuuden vahvistamiseksi, sekä sosiaalityön roolin ja tehtävän selkeyttämiseksi tehtävä selkeitä linjauksia. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja rakenteellinen sosiaalityö on nähty mahdollisuutena vahvistaa sosiaalityön roolia yhteiskunnallisena toimijana, mutta se edellyttäisi entistä vahvempaa tarttumista politiikka-aspektiin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut kahta aikuissosiaalityön Tiekartta 2030 -tulevaisuus selvityksestä määritettyä – aktiivisen kansalaisen ja vaikuttavan sosiaalityön – poliittista rationaliteettia ja niihin sisältyviä hallinnan teknologioita teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Olen hyödyntänyt hallinnan analytiikkaa tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä, joskin olen hyödyntänyt runsaasti myös sosiaalityön omaa tutkimuskirjallisuutta tutkielmani moniäänisyyden varmistamiseksi. Aiempaan tutkimustietoon perustuen väitän, että sosiaalityö on murrosvaiheessa. Sosiaalityön tulevaisuuden linjaa määrittää parhaillaan käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus, sekä suunnitteluvaiheessa oleva valtakunnallinen sosiaaliturvauudistus. Toisekseen väitän, että sosiaalityötä ohjaavat kulloinkin yhteiskunnassa tärkeäksi määritellyt poliittiset rationaliteetit ja hallinnan eetokset, jotka aiheuttavat jännitteitä sosiaalityön ammattietiikan ja sen ydintehtävän, heikoimmassa asemassa olevien asianajon ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämisen kanssa. Esitän myös, että sosiaalityön keskuudessa kyllä tunnistetaan sen ristiriitainen vallankäyttäjä- ja ammattipositio suhteessa sosiaalityön asiakkaaseen ja yhteiskuntaan.

Ensimmäisenä tarkastelin aktiivisen kansalaisen rationaliteettia, jonka on esitetty määrittäneen sosiaalipolitiikan linjaa jo viimeisten vuosikymmenten ajan. Aktiivista kansalaisuutta tuotetaan osallistamis-, aktivointi- ja valtaistamisteknologioilla, joissa kurinpidon ja kontrollin sijasta painotetaan yksilön valinnanvapauden, osallisuuden, henkilökohtaisen päätäntävällän ja itsetäyttymyksen merkitystä. Aikuissosiaalityön osallisuuspolitiikan tulevaisuuden linjaa määrittää positiiviseen muutokseen, keskinäiseen kumppanuuteen ja voimaantumiseen perustuvat menetelmät vastikkeellisuuden ja perinteisen aktivointipolitiikan sijaan, mutta muiden viranomaistoimijoiden kuten TE-palveluiden ja Kelan lähtökohdiltaan erilaiset toimintatavat saattavat olla ristiriidassa sosiaalityön toimintatapojen kanssa. Tulevaisuus selvityksessä esitettyyn myönteiseen muutokseen tähtäävän osallisuuspolitiikan linjaan ei kuitenkaan tulisi suhtautua varauksetta: poliittisen hallinnan mekanismit kehittyneen liberalismiin aikakaudella ovat muotoutuneet yhä hankalammin tunnistettaviksi. Kollektiivinen poliittinen hallinta hyödyntää sosiaalityön kaltaista auktoriteettiin perustuvaa asiantuntijuutta, jolla voidaan ohjata yksilöiden käyttäytymistä yhteiskunnan kannalta suotuisten päämäärien saavuttamiseksi. Hallinta mahdollistuu teknologioilla, jotka lupaavat kasvavaa ”valinnanvapautta”, ”merkityksellisyyttä”, ”hyvinvointia”, ”itseään määräämisoikeutta” ja ”osallisuutta”, mutta jotka ovat kuitenkin äärimmäisen herkkiä muotoutumaan sellaisiksi hallinnan strategioiksi, jossa yksilön tarpeet määritetään järjestelmän tarpeista käsin. Yksilön valtaistuminen edellyttää

vastaanottavaa yhteiskuntaa, mutta jos sosiaalityöllä ei ole tarpeeksi valtaa olla asettamassa vähimmäisvaatimuksia sellaiselle yhteiskunnalle, on se sosiaalityön etiikan kannalta askarruttavaa.

Toiseksi tarkastelin vaikuttavan sosiaalityön rationaliteettia. Tulevaisuusselvityksessä esitettiin vaatimus vaikuttavuudesta uudeksi palvelutoimintaa läpäiseväksi rakenteeksi. Lähestyin vaikuttavuuden rationaliteettia kahdesta erilaisesta tulokulmasta: menetelmällisestä ja yhteiskunnallisesta. Vaikuttavuuden vaatimuksen taustalla on uuden hallinnan ja julkisjohtamisen aiheuttamat näyttöön perustuvan tiedontuotannon vaatimukset. Ne edellyttävät sosiaalityöltä yhä enemmän vaikuttavuusmittareihin ja laskennallisuuteen perustuvia käytänteitä, joiden avulla voidaan perustella sosiaalityön tarpeellisuutta. Vaikuttavuus- ja arviointimittareihin sekä työn luonteeseen liittyy kuitenkin ristiriita, sillä sosiaalityön vaikutukset harvoin ovat muunnettavissa mitattavaan muotoon. Sosiaalityön asiantuntijuuteen on vaikuttanut myös hallinnan pirstaloituminen yhä pienemmille mikroektoreille jälkisosiaalisella ajalla, minkä seurauksena sosiaalityön ammatillista vaikuttavuutta on hankalampi paikantaa. Vaikuttavalle sosiaalityölle ja vahvalle asiantuntijuudelle on kuitenkin perusteltu tarve yhteiskunnan lisääntyneen huono-osaisuuden seurauksena. Yhteiskunnallisesti vaikuttavan sosiaalityön kohdalla tarkastelin sosiaalityön politisoitumisen mahdollisuutta vastaeetoksena sosiaalipolitiikan markkinoistumista ja uusliberalismia suosivalle kehitykselle. Suomessa on tunnistettu tarve niin sanotulle politiikka-aspektille, mutta tulevaisuusselvityksessä sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttavuus linjautuu pitkälti tiedontuotantoon eli sosiaaliseen raportointiin ja sen eri muotoihin.

Raija Julkunen (2006) on todennut, kuinka hallinta on erityisen silmiinpistävää yhteiskunnan marginaalia koskevissa kysymyksissä, jotka jo lähtökohtaisesti ovat poliittisesti herkkää aluetta. Tutkielmani tarkoitus oli analysoida poliittisten rationaliteettien ja teknologioiden avulla, kuinka hallinta mahdollistuu sosiaalityössä, jossa työskennellään heikoimmassa asemassa olevien yhteiskunnallisen osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi. On yhteiskunnan kannalta jopa toivottavaa, että sosiaalityön päämäärät olisivat linjassa talouden, työllisyyden ja politiikan tavoitteiden kanssa, mutta hallinnan kysymykset muodostuvat ajankohtaisiksi silloin, nämä ovat keskenään ristiriidassa. Tutkimuskysymykseeni vastaten, sosiaalityötä määrittävät yhteiskunnassa vaikuttavat hallinnan rationaliteetit ja teknologiat, mutta hallinnan ongelmien tunnistaminen luo sille edellytykset vahvistaa omaa yhteiskunnallista toimijuuttaan palvelurakenteiltaan jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa.

LÄHDELUETTELO

TUTKIMUSAINEISTO

Karjalainen, Pekka, Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (toim.). (2019):

TIEKARTTA 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41, Helsinki 2019. Saatavilla:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KIRJALLISUUS

Aho, Kristiina, Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo. (toim.) (2017). Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 2017.

Aikio, Samuli. (2017). Viisi näkökulmaa valtaan: Sosiaalityön taustalla olevien valtakäsitysten teoreettista pohdintaa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 2017.

Burchell, Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (edited). (1991). The Foucault Effect. Studies in Governmentality with two lectures by and an interview with Michel Foucault. London: Harvester Wheatsheaf 1991.

Dean, Mitchell. (2010). Governmentality. Power and Rule in Modern Society. Second Edition. Sage Publications, London.

Eräsaari, Leena. (2014). Sosiaalityö markkinoilla. Teoksessa Haverinen, Riitta, Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino 2014, 125–141.

Foucault, Michel. (1991). Governmentality. Burchell, Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (edited). 1991. The Foucault Effect. Studies in Governmentality with two lectures by and an interview with Michel Foucault, 87-104. London: Harvester Wheatsheaf 1991.

Foucault, Michel. (1998). Seksuaalisuuden historia. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus 1998.

Haverinen, Riitta, Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) (2014). Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino, 2014.

Heinonen, Jari. (2014). Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIPress, 37–61.

Hélen, Ilpo. (2000). Michel Foucault'n valta-analytiikka. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. Gaudeamus, 270–309.

Hélen, Ilpo. (2010). Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka. Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (Toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. (s. 27–48). Helsinki: Gaudeamus.

Häikiö, Liisa & Leino, Helena (toim.) (2014). Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin. Tampere University Press.

Hänninen, Sakari & Karjalainen Jouko (toim.) (1997). Biovallan kysymyksiä: Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, Kirsi. (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.

Julkunen, Raija. (2006). Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Stakes, Helsinki 2006. Gummerus Kirjapaino Oy.

Juvonen, Tarja, Lindh, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo. (toim.) (2018). Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018.

Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (Toim.) (2010). Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Kananoja, Aulikki. (2017). Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Aho, Kristiina, Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 2017.

Kokkonen, Tuomo. (2021). Osallisuuspolitiikka aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati (toim.) Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 39–52.

Korpela, Juhani & Mäkitalo, Raili. (2008). Julkishallinto murroksessa. Rohkeutta ja vauhtia muutokseen. Edita Publishing, Helsinki.

Kivipelto, Minna. (2018). Sosiaalityön asiantuntijuus suhteisiin paikantuvana mikropolitiikkana. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lind, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo. (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018, 18–33.

Kuusinen-James, Kirsi & Seppänen, Marjaana. (2018). Sosiaalityö valinnanvapauden edessä. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lind, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo. (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018, 66–74.

Lindh, Jari, Hautala, Sanna & Romakkaniemi, Marjo. (2018). Sosiaalityön asiantuntijuus heikoimmassa asemassa olevien kanssa tehtävässä työssä. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lind, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo. (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018, 39–59.

Matthies, Aila-Leena, Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati (toim.) (2021). Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus.

Miller, Peter & Rose, Nikolas. (2010). Miten meitä hallitaan. Suomentanut Risto Suikkanen. Tampere. Vastapaino.

Miller, Peter & Rose, Nikolas. (1997). Köyhiä ohjelmoimassa: köyhyyslaskelma ja asiantuntijatieto. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.) Biovallan kysymyksiä: Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Helsinki: Gaudeamus, 111–150.

Mänttari-Van der Kuip, Maija. (2016). Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi ja toimintamahdollisuudet niukkuuden aikakaudella. *Janus* vol. 23 (3) 2015, 329–335.

Nousiainen, Marko & Kulovaara, Kari. (toim.) (2016). Hallinnan ja osallistamisen politiikat. *Sophi* 132. Jyväskylän yliopisto, 2016.

Pohjola, Anneli. (2018). Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lind, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo. (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018, 280–293.

Pohjola, Anneli. (2014). Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIPress, 16–33.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana. (toim.) (2014). Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIPress.

Rose, Nikolas S. (1999). *The Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge University Press.

Saastamoinen, Mikko. (2010). Aktiivisen kansalaisuuden vastatulkintoja: Neuroottinen ja hylätty kansalaisuus. Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (Toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus, 230–254.

Stenson, Kevin. (1997). Sosiaalityön haastattelu ja hallinnointi, suullisen ja kirjallisen muodon dialektiikka. Teoksessa Hänninen, Sakari & Karjalainen Jouko (toim.) Biovallan kysymyksiä: Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Helsinki: Gaudeamus, 168–196.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Kivipelto, Minna, Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka (toim.) 2013. Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 8/2013. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2013.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1 Viitattu 10.7.202

Talentia-lehti, Tiekartta: Aikuissosiaalityö vuonna 2030. 10.9.2019.

<https://www.talentia-lehti.fi/tiekartta-aikuissosiaalityo-vuonna-2030/> Viitattu 15.7.

STM. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020–2022: Ohjelma ja hankeopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:3. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2020.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162004/STM_2020_3_j.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 15.7.

MUUT LÄHTEET

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Viitattu 1.6.